

Ф.Р. АБДУРАХМОНОВ

**ҚАДИМГИ ШАРҚДА
ПСИХОЛОГИК
ФИКРЛАР ТАРАҚҚИЁТИ**

88.1273

679

A-15

Ф. Р. АБДУРАҲМОНОВ

ҚАДИМГИ ШАРҚДА ПСИХОЛОГИК ФИКРЛАР ТАРАҚҚИЁТИ

(Ўқув-услубий қўлланма)

«NOSHIR»
ТОШКЕНТ – 2012

УДК: 159.9(09)
КБК 88.1
А 15

Абдурахмонов Ф.Р.

Қадимги Шарқда психологик фикрлари тараққиёти / Ф.Р. Абдурахмонов; масъул муҳаррир Э.Ғ. Ғозиев.
– Тошкент: NOSHIR, 2012. - 72 б.

УДК: 159.9(09)
КБК 88.1

Ушбу ўқув қўлланмада психология фанининг Шарқ мамлакатларидаги ривожланиши, шу ўлкаларда янги ижод қилган буюк, олимлар, мутафаккирларнинг руҳият, психология билан боғлиқ фикрлари ўрганилди.

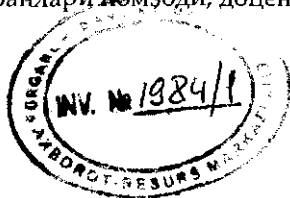
Ушбу қўлланма олий ва махсус билим юртларининг талабаларига, психология ва унинг Шарқдаги ривожланиши тарихи билан қизиқувчиларга мўлжалланган.

Масъул муҳаррир:

психология фанлари доктори, профессор Э.Ғ. Ғозиев

Тақризчилар:

фалсафа фанлари доктори, профессор Х. Аликулов,
фалсафа фанлари доктори, профессор И. Хўжамуродов,
психология фанлари доктори, доцент А.И. Расулов

ISBN 987-9943-353-71-8

© «NOSHIR» нашриёти, 2012

КИРИШ

Ўзбекистон ижтимоий ҳаётида улкан ўзгаришлар юз бермоқда. Бу бўлаётган ўзгаришлар психология соҳасида ҳам кўзга яққол ташланади. Ўзбекистонда психология фанининг ҳақиқий ривожланиши учун шарт-шароит фақат мустақилликни қўлга киритганимиздан кейингина пайдо бўлди. Психология фани олдида турган кўплаб масалалар, уларни ўрганиш ва ҳаётга татбиқ этиш, инсон муаммоларини ҳал қилишда, психологик хизмат масалалари, ёш авлодни тарбиялашда, касб билан боғлиқ масалаларни ўрганишда бу фаннинг ўрни ва аҳамияти катта. Айниқса, психология тарихи, унинг муҳим томонини ташкил этадиган Шарқ мутафаккирларининг руҳият ҳақидаги фикрлари, таълимотлари, кузатишларини ўрганиш жуда муҳим аҳамиятга эгадир. Бу мерослар, қадриятлар ҳақида И.А.Каримов таъкидлаганидек, «Ўз тарихини билмайдиган, кечаги кунни унутган миллатнинг келажаги йўқ».¹ Тарихни чуқур ўрганиш зарур, бу тарихий жараёнларда халқнинг руҳияти, маънавияти ётади.

Ҳозирда миллий маънавиятимизни ўрганишга бўлган қизиқиш, интилиш ортиб бормоқда. Кўпгина фанлар каби психология фанининг тарихга, айниқса, шарқ мутафаккирларининг инсон руҳияти, психологик жараёнлар тўғрисидаги фикрлари кўпчилик инсонларни қизиқтирмоқда. Инсон ҳаётининг серқирра фаолияти ва турмуш кечириш жараёнида унинг руҳияти, психологик жараёнлари муҳим асос ҳисобланади. Инсон ўзининг оғли ҳаёти давомида нимаики қилмасин, унинг асосида психологик жараёнлар ётади. Буни эса қадимда Шарқнинг буюк инсонлари, мўътабар мутафаккирлари олдиндан англаган эдилар. Шунинг учун ҳам ўз асарларида, руҳий жараёнларга уларнинг инсон ҳаётидаги ўрнига у ёки бу тарзда баҳо бериб ўтган эдилар. Ўтмиш мутафаккирларининг психология ҳақидаги бундай фикрлари, ҳозирда ҳам фан тараққиёти билан боғлиқ ҳолда кўпчилик олимларни, шу соҳани билган инсонларни қизиқтириб келмоқда.

¹ Каримов И. А. Юксак маънавият – енгилмас куч. –Т.: «Маънавият». 2008 й. 4-бет.

Ушбу китобда биз Қадимги Шарқ мутафаккирларининг асарларида инсон психологиясига оид билдирилган фикрлар, жамият, инсоннинг ҳаётий фаолиятидаги маълум бир қирраларини ўрганиш давомида психологик жараёнларни ҳам тегиб ўтишдаги баён этилган ёки шунга яқин бўлган психологик фикр ва у ҳақидаги масалаларни кўриб чиқишга интилиб кўрамыз. Инсон руҳияти ҳақида жуда кўп фикрлар Шарқ мутафаккирлари томонидан айтилган. Шарқ мутафаккирлари инсонни ахлоқий, эстетик муносабатлари, булар билан боғлиқ ҳолда эмоционал кечинмаларини, инсон ақли ва тафаккури, билими ва билиш жараёнлари, меҳнати ва унинг натижаларига бўлган муносабатларда содир бўладиган психологик жараёнларни кенг ўрганганлар. Инсондаги фаҳм-фаросат, иродавий жараёнлар, диққат билан ўз мақсади томон ҳаракатланиши, зукколиги, интилувчанлиги, табиат ва биологик жараёнлардан завқланиш каби кўплаб масалаларни ўз асарларида таҳлил қилишга эътибор берганлар. Инсонга хос ахлоқий-руҳий, эстетик жараёнларни ўрганиш ва уларга амал қилиш кераклигини кўрсата олиш мутафаккирларнинг инсонни тўғри тарбиялашга бўлган интилишини ҳам кўрсатади. Бу иш биринчи маротаба қилинаётганлигини ҳисобга олган ҳолда маълум бир ўзига хос нуқсонлар ҳам мавжуд бўлиши мумкин. Ушбу китоб ўзининг кўтариб чиққан масалалари билан маълум бир талаб ва эҳтиёжларни қондира олади, деган умидидамиз.